

Bakalářská práce

Téma: Rakouské ústavní soudnictví

Vedoucí práce: JUDr. Tomáš Pezl

Zpracoval: Jan Mrklas

Já, Jan Mrklas tímto prohlašuji, že tuto práci na téma Rakouské ústavní soudnictví jsem zpracoval samostatně a za použití řádně uvedených zdrojů.

V Plzni, dne 31. března

Podpis

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jan MRKLAS**
Osobní číslo: **R21B0111P**
Studijní program: **B0421A220009 Právní specializace**
Téma práce: **Rakouské ústavní soudnictví**
Zadávající katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Ústavní soudnictví a jeho význam
2. Kategorie soudů v Rakousku
3. Rakouský ústavní soud

Závěr

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Vasek Markus – Unabaerländisches Verfassungsrecht und Revisionschranken in österreichischen Bundesverfassung
- Walter Berka – Verfassungsgerecht
- Karel Klíma – Ústavní právo

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Tomáš Pezl, Ph.D.

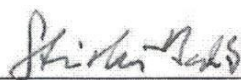
Fakulta právnická

Datum zadání bakalářské práce:

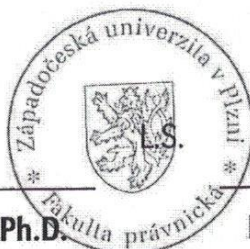
3. února 2023

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2024

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 28. srpna 2023

Obsah

Úvod.....	5
1. ÚSTAVNÍ SOUDNICTVÍ A JEHO VÝZNAM.....	6
1.1. Soudní kontrola ústavnosti	8
1.2. Pojem „ochrana lidských práv“	10
1.3. Listina základních práv a svobod EU.....	10
1.4. Pojem přirozeného práva.....	11
1.5. Pojem lidská práva	11
1.6. Pojem právního státu.....	12
1.7. Preventivní a následná kontrola ústavnosti	12
1.8. Pojem „Klausule věčnosti“ aneb podstatné znaky demokratického státu.....	13
1.9. Hrozba	14
1.10. Ochrana	15
2. Kategorie soudů v Rakousku.....	17
2.1. Obecné soudnictví	17
2.2. Správní soudy	19
2.3. Finanční soudy správní (Bundesfinanzgericht).....	20
2.4. Kartelové soudy.....	21
2.5. Odpovědnost soudů – oficiální odpovědnost	21
2.6. Soudní orgány/soudci	22
3. Rakouský ústavní soud	25
3.1. Význam kontroly moci v demokratickém právním státě.....	28
3.2. Soudci rakouského ústavního soudu	29
3.3. Princip dělby moci.....	31
3.4. Princip přímé demokracie	31
3.5. Princip reformace ústavního práva.....	33
3.6. Významné prvky rakouského ústavního soudnictví	35
3.7. Princip změnitelnosti jako základní princip organizace ústavního pořádku.....	36
3.8. Forma změnitelnosti	36
3.9. Následná kontrola abstraktní	36
3.10. Následná kontrola konkrétní.....	37
3.11. Preventivní kontrola ústavnosti	38
3.12. Spory týkající se federativního/spolkového uspořádání.....	38
Závěr.....	39
Použité prameny:.....	40

Úvod

Téma „Rakouské ústavní soudnictví“ jsem si vybral pro svou bakalářskou práci z toho důvodu, že ústavní právo obecně považuji za prvek výrazně charakterizující společnost, které ústavní právo slouží a které jí zavazuje k jeho dodržování. V případě ústavního soudnictví se jedná o orgány, které mají toto právo chránit a kontrolovat jeho případný vývoj.

Rakouské ústavní soudnictví jsem si zvolil proto, poněvadž Rakousko je naším přímým státním sousedem a z historického hlediska jsme měli relativně dlouhý společný vývoj, vládu a spojenou státní strukturu. Ale poněvadž je tomu již přes sto a více let, kdy se Rakousko-uhersko, jehož byly země české součástí, rozpadlo, byl jsem zvědavý, na kolik se jeho právní systém liší, zda má nějaké ryze vlastní charakterizující znaky a rád bych svou práci tyto znaky vystihl.

V první části se pokusím zaměřit a pojem ústavního soudnictví obecněji, charakterizovat jeho význam, i to odkud se bere a k čemu slouží. Druhou kapitolu jsem se rozhodl věnovat charakteristice ostatních soudních orgánů, které jsou ústavnímu právem kontrolovány. A ve třetí kapitole se pokusím úžeji zaměřit na Rakouský ústavní soud, jeho charakteristické rysy, a jeho organizaci. Případně vysvětlit typy kontrol, které provádí.

Při své práci mám v úmyslu požití odborné literatury, která je z větší části napsána v německém jazyce a zkoumání některých rakouských zákonů, případně jejich návaznost na platné právní předpisy Evropské unie. Rovněž se domnívám, že pro mou práci bude nezbytné použití konkrétních právních předpisů v podobě zákonů. Například jsem zvědavý, jakou podobu má rakouská právní úprava týkající se ústavního soudu.

1. ÚSTAVNÍ SOUDNICTVÍ A JEHO VÝZNAM

Význam ústavního soudnictví v pluralitní demokracii směřuje ke kontrole ústavnosti. To znamená kontrolování a posuzování subjektů ústavního systému. Tedy, zda se v rámci výkonu své činnosti tyto subjekty sami nedopustily či nedopouštějí chyb, které by odporovali nebo odporují nejvyšším právním pramenům, na nichž je založena daná společnost. Subjekty, jež se mohou dopustit nejen přímého protiústavního jednání, ale třeba jen „obcházení“ pravidel, které ústava stanoví, mohou být samotné orgány činné v soudním řízení. Těmito orgány jsou soudy ať už specializované nebo obecného charakteru v poměru k ústavnímu soudu. Konkrétně se ústavní soudy zabývají tím, jak tyto subjekty dodržují ústavu daného systému ve spojení s agendou, kterou vykonávají. Ústavní soud musí být pro svou podstatu oddělen od struktury těchto obecných soudů.

Kontinentální systém práva je systém, který zahrnuje téměř celou Evropu včetně Rakouského modelu, vyjma například Velké Británie, která funguje na základě anglo-amerického právního systému a psanou ústavu nemá, neboť vznikla ze tří zemí s odlišnými právními systémy. Její ústavní pořádek proto tvoří jen několik psaných zákonů společně a zejména s ústavními zvyky. Ve Spojených státech se lze sice setkat s, do jisté míry obdobnou institucí, a to v podobě amerického Nejvyššího soudu, který také řeší otázky ústavnosti, ale z podstaty odlišného, anglo-amerického právního modelu se jím zabírat nehodlám. Všeobecné ústavní soudnictví difuzního charakteru – se totiž vyznačuje oprávněním všech obecných soudů realizovat soudní kontrolu ústavnosti, respektive ústavní soudnictví a tuto pak zpravidla kontroluje nejvyšší obecný soud v rámci opravných prostředků.¹

Význam koncentrovaného ústavního soudnictví je spojen s jeho vývojem a tím pádem i vývojem systému dělby moci. První dva ústavní soudy vznikly v Rakousku a Československu. O zavedení myšlenky ústavního soudnictví, coby samostatného právního odvětví do praxe se z velké části zasloužil rakouský právní teoretik a státopěvec, česko-židovského původu Hans Kelsen. V oblasti ústavního práva je právě Hans Kelsen považován za zakladatele evropského modelu ústavního soudnictví, kdy ústavní soud popisuje jako nejvyššího ochránce demokracie a právního státu. Činí tak například ve svém díle *Ryzí nauka právní*. V něm definuje právo „(jako určitou mnohost norem tvořící jednotu, systém, a řád tehdy, jestliže lze jejich platnost

¹ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Praha: ASPI Publishing, 2001. Codex. ISBN 80-86395-09-X., str. 67

*převést na jedinou a tutéž normu jako konečný důvod platnosti.)*² Právo tvoří podle Kelsena hierarchický, vnitřně souladný soubor norem. Účelem ústavy dle Kelsena je obecně realizace jakékoliv politické moci v rámci určitých hranic práva, tím pádem realizaci moci přeměnit v realizaci práva. „*Úkolem ústavního soudnictví je potom zjednat tomuto poslání ústavy nejvýše možnou právní sílu – pozvednout ji do úrovně ius strictissimum atque eminenter coges.* (pozvednout do úrovně nejvyšší a nejpřísnější) – *Ústava, která nezavedla ústavní soud ke zrušení neústavních aktů, může znamenat jen nezávazné přání*“ - „*je světlem, které nesvítí.*“³ Neméně významný český právník, státovědec, filosof, spoluzakladatel a následně i profesor brněnské právnické fakulty Masarykovi univerzity JUDr. František Weyr rozvedl Kelsenovu myšlenku do úvahy z níž plyne, že při neexistenci ústavního soudnictví nemá ústavní zákon v praxi vyšší sílu než zákon obyčejný a může taky být snadno změněn.

Kontinentální systém ústavního soudnictví je založen především na této teorii o hierarchii právních norem, kdy vrchol ústavního pořádku tvoří ústavní zákony. Těmto ústavním zákonům nesmí odporovat žádné právní normy nižší právní síly, a tyto ústavní zákony mohou být měněny nebo častěji pouze doplněny jinými ústavními zákony. Tento systém dále používá k odůvodnění ústavněprávní kontroly tři právní teorie.

Teorii Organickou, která představuje ústavu jakožto nejvyšší právní akt zřizování moci, a tedy akty ostatních orgánů právní moci nemohou svým obsahem nebo účelem této ústavě odporovat.

Druhá Institucionální teorie říká, že ústava určuje „pravidla hry“ pro orgány moci. A žádný z těchto orgánů nesmí porušovat nebo ohrožovat moc orgánu druhého. Ve federativním státě je pak nezbytné dodržení sfér působnosti centra orgánů.

Třetí teorií je Teorie společenské smlouvy, která říká, že ústava slouží k určení pravidel pro vládnoucí i ovládané, a především pak jako garance ochrany práv člověka a občana. Ústavní kontrola pak má směřovat k a bdít nad dodržováním těchto práv a svobod. Její existence vychází z hierarchie právních norem, která se odvozuje od hierarchie orgánů veřejné moci, které pravomoc k tvorbě právních norem mají.⁴

Ústavněprávní kontrola je tedy podmíněna existencí psaných ústav, které mají nejvyšší právní sílu ve srovnání s jinými právními normami, a s nimiž ústavní soudy pracují.

² KELSEN, Hans. *Ryzí nauka právní: metoda a základní pojmy*. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských (Orbis). Brno: Orbis, 1933., str. 32

³ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Praha: ASPI Publishing, 2001. Codex. ISBN 80-86395-09-X., str. 46

⁴ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4., str. 98 - 99

Klíčový představitel právního pozitivismu Georg Jellinek charakterizoval ústavu následovně „*Každý trvalý svaz potřebuje řádu, dle něhož se jeho vůle děje a provádí, jeho obor se omezuje a jímž se upravuje postavení jeho členů v něm a poměr jich k němu. Takovýto řád se nazývá ústavou ... Státní ústava obsahuje tudíž pravidelně právní ustanovení, jež označují nejvyšší orgány státní, stanoví způsob jich utvoření, vzájemný jich poměr a obor jejich působnosti, a dále zásadní poměr jednotlivcův k státní moci.*“⁵

Podle doktrín přirozenoprávního směru nemá být platnost formálního práva posuzována pouze podle formálního smyslu, nýbrž je zapotřebí jej zkoumat i z hlediska své podstaty, z hlediska materiálního. A zda odpovídá požadavkům přirozeného práva. Projevem čehož má být i zákonný způsob přijetí konkrétního zákona a mezi různými zákony musí existovat určitá hierarchie, která určuje právní sílu těchto zákonů navzájem.

Ústavy samotné lze dále dělit podle jejich formy a obsahu. Kontinentálně evropský model ústavního soudnictví je systémem specializovaným, koncentrovaným a centralizovaným. Jeho činnost se zakládá systémem jediného vrcholného orgánu, který je postaven mimo soustavu obecných soudů. V případě federace pak může být vyčleněn i na úrovni členských států a za příklad lze uvést německý systém, kdy v Německu mimo spolkového centrálního ústavního soudu existují i takzvané zemské ústavní soudy neboli nejvyšší soudy spolkových zemí, které rozhodují o ústavních sporech podle zemského práva, to zároveň upravuje jejich řízení, správu a kompetence. Nad nimi pak vykonává kontrolu Spolkový ústavní soud, ten však posuzuje spory ve vztahu k zemskému právu dané země.

Z celosvětového pohledu se v případě evropského systému - modelu koncentrovaného ústavního soudnictví jedná o ojedinělý a unikátní model, neboť žádný jiný systém nemá v takovéto podobě propracované samostatné a na jiné moci nezávislé odvětví práva, které by zajišťovalo výše zmíněné funkce.

1.1. Soudní kontrola ústavnosti

Z pohledu vztahu ústavnosti a zákonnosti činí ústavnost vyšší a základní složku zákonnosti. Ústavnost a zákonnost plní složku společenských a právních záruk systému, základ společenských podmínek a záruk. Tento pojem se v Evropě počal rozvíjet v období mezi první a druhou světovou válkou, ale skutečného, respektive profesionálního rozmachu se mu dostalo především po druhé světové válce při hlubším zkoumání jejích příčin a poznání jejího průběhu a důsledků na základě neblahých zkušeností, které tato válka přinesla. Před druhou světovou

⁵JELLINEK, Georg. *Všeobecná státověda*. Praha: Laichter, 1906. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných., str. 535

válkou sice existoval v kontinentální Evropě odpor vůči ústavnímu soudnictví, který se projevil například ve Francii, kdy tamní establishment, respektive vládnoucí výbor byl proti zavedení takového orgánu, avšak jeho názor byl právě po druhé světové válce převážen uplynulou zkušeností.⁶ Blahož ve své knize cituje rakouského právního filozofa René Marcice, dle něž *„juristická funkce ústavního soudnictví vychází ze sociologických a politologických základů ... Ústavní soudnictví podle Marcice zajišťuje účast podřízených právu (normenunterworfenen) na zákonodárství, neboť jedinec nebo menšina mají právo uplatnit se jako postižení v zákonodárném procesu ... a mít tak vliv na obsah obecně závazných normativních právních aktů, ať již posteriori či post festum.“* (lat. - později nebo pozdě).⁷

Zásadní význam pro soudní kontrolu ústavnosti má zejména charakter ústavy, která je soudní kontrole podrobena. Ve vztahu kontroly ústavnosti jde zejména o materiální pojetí ústavy. Materiální pojetí ústavy v tomto případě znamená souhrn zákonů, ústavněsoudních rozhodnutí a principů, dle nichž nejvyšší státní orgány stanoví práva a obyčeje. Materiální jádro ústavy lze také popsat jako soubor podstatných náležitostí, které je právní stát povinen respektovat a jsou pro něj toliko závazné, že se jimi musí řídit veškerá zákonodárná iniciativa. Z této podmínky je zřejmé, že materiální jádro ústavy, aby bylo možné aplikovat na co nejširší škálu eventuálních právních skutečností, a především právních jednání, musí být samo o sobě značně abstraktní.

Jedno z kritérií, dle kterých členíme ústavy na „rigidní“ a „flexibilní“ se projevuje způsoby, kterými a jak často je ústava upravována, doplňována nebo obecněji měněna. O rigidní ústavu jde tehdy, kdy je k její změně potřeba schválení zvláštního ústavního zákona. Přijetí takového zákona se od přijímání běžných zákonů vyznačuje vyšším kvórem, tj. kvantitativní podmínkou, která se vyznačuje nutností vyšší účasti hlasujících nežli v případě schvalování běžných zákonů. Může se též jednat o přijetí zákona na základě hlasování občanů ve vyhlášeném referendu.

O flexibilní ústavu se jedná v případě, kdy k jejich změně – úpravě dochází formou zákonodárného procesu, kterým jsou přijímány i běžně schvalované zákony.⁸

Trojí dělba státní moci je jedním z primárních znaků demokratických států a vedle moci zákonodárné a výkonné se jedná právě o moc soudní, která jak už jsem předestřel slouží k doplnění vzájemné kontroly. Soudní kontrola ústavnosti se v tomto případě vyznačuje

⁶ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Praha: ASPI Publishing, 2001. Codex. ISBN 80-86395-09-X, str.47

⁷ tamtéž, str. 250-251

⁸ tamtéž, str.23

zejména kompetencí ústavních soudů v rozhodování o významu výkladu konkrétních zákonů nebo jejich částí.

Ústavní soudy při výkladu práva používají též obecné principy přirozenoprávního pojetí, které je součástí dané právní kultury. Pojem ústavního soudnictví lze vyjádřit jako pozitivní právní ochranu právních norem, obsaženým v textu ústavy.

1.2. Pojem „ochrana lidských práv“

Pojem ochrany lidských práv se v našem prostředí dnes již zdá být samozřejmostí, ale to zejména právě díky tomu, že žijeme v evropském systému kontinentálního, ústavního soudnictví, který tuto ochranu zaručuje. Zdaleka ne vždy a už vůbec ne všude tomu tak bylo a je. O ochranu lidských práv jako jednoho ze základních znaků vyspělé společnosti se evropská společnost zavazuje Listinou základních práv EU. Přitom jednou ze základních myšlenek při transformaci rakouské ústavy probíhající v letech 2003 až 2005, tím pádem i rakouského ústavního soudnictví, je začlenění se do tohoto systému.⁹

K ochraně lidských práv v Evropské unii se zavazují členské státy podepsáním Listiny základních práv. Té jako závazná předloha slouží Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zkráceně Evropská úmluva o lidských právech Rady Evropy z roku 1950. V těchto listinách se hovoří o nezadatelnosti, a neporušitelnosti lidských práv. Pro existenci ochrany lidských práv je nutné vymezení pojmů, které definují lidská práva, jejich vznik, nabytí a formu která tyto práva vymezuje.

1.3. Listina základních práv a svobod EU

Listina základních práv a svobod, někdy též zkráceně Charta lidských práv, byla vyhlášena 7. prosince roku 2000 v Nice. Je členěna do 7 hlav. Kromě poslední, týkající se aplikace, pokrývají hlavy 1-6 jednotlivé tematické okruhy základních lidských práv: důstojnost, svobody, rovnost, solidarita, občanská práva a soudnictví.¹⁰ K dodržování této Listiny se státy zavazují podepsáním Lisabonské smlouvy, která vešla v platnost 1. prosince 2009. „Jedná se o moderní a komplexní nástroj práva EU, který chrání a prosazuje práva a svobody lidí s ohledem na společenský vývoj, sociální pokrok a vědeckotechnologický rozvoj. Každý rok od roku 2010 zveřejňuje Evropská komise výroční zprávu, která sleduje pokrok při uplatňování listiny v jednotlivých právních systémech členských zemí. Od roku 2021 po přijetí strategie na posílení

⁹ VAŠEK, Markus. *Verfassungsrecht und Revisionsschranken in der österreichischen Bundesverfassung*, 2013, Buch, Fachbuch, ISBN 978-3-7046-6571-3

¹⁰ EUR-Lex, *Listina základních práv Evropské unie*. [Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 389–405], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT>, [citováno 2024-02-12]

listiny v EU se zpráva o uplatňování listiny zaměřuje každý rok na jinou tematickou oblast strategického významu, jíž upravuje právo EU.“¹¹

1.4. Pojem přirozeného práva

Přirozené právo (ius naturale) lze chápat jako souhrn právních principů a subjektivních práv, která jsou lidské osobě nezadatelná a ze své podstaty jsou nadřazena právu pozitivnímu. Jedná se o práva vzniklá a existující nezávisle na organizaci jíž je občan součástí. Představy o obsahu a původu přirozeného práva se dle teorie přirozeného práva různí na základě právní školy či směru, ze kterého vycházejí.

Argumentace teologická spočívá v tvrzení, že se jedná o právo dané Bohem, jenž je stvořitelem všeho „od něž pochází vše.“ Naturální směr chápe přirozené právo jako jev, který není nutně závislý na boží vůli, avšak jeho podstata je závislá na přirozeném řádu. Antropologický směr říká, že člověk má určité věcné a nezaměnitelné atributy – podstatné znaky, jež tvoří základ přirozeného práva.¹²

1.5. Pojem lidská práva

Základní lidská práva jsou přisuzována každé lidské bytosti, filozoficky a historicky vycházejí z konceptu přirozeného práva. Pojem ochrany „lidských práv“ zaručují ústavní systémy. Které jsou k tomu vázány existencí pozitivního práva v podobě mezinárodních smluv. „Lidská a občanská práva jsou základními hodnotami demokratické společnosti státu.“¹³ Jedná se o pojem rozšiřující se, zahrnující a) právo rovnosti, b) právo jistoty, c) právo na spravedlnost

Snaha o co největší politické svobody pro lidi ve státě vytváří stále nové požadavky na rozšíření demokratické participace. Reformní úsilí lze stanovit na různých úrovních. Vyžaduje rozšíření přímé účasti na správních rozhodnutích, například při schvalování velkých projektů nebo územních plánů. V oblasti legislativy lze spatřit snahy o posílení účasti rozhodování veřejnosti nebo rozšíření okruhu oprávněných voličů.¹⁴

¹¹ Listina základních práv Evropské unie, [Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 389–405]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>,

[citováno 2024-02-13]

¹² GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9.

¹³ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X.

¹⁴ BERKA, Walter. Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, ISBN 978-3-7046-7281-0, Slzburg 2016, str. 46

1.6. Pojem právního státu

Jedná se o pojem skládající se ze dvou prvků. Za první „zákon“ a za druhé „výkon státní moci“, který je na základě zákona a v jeho mezích prováděn. Přičemž „pravomoc“ tvořit zákon pochází rovněž z moci státní, respektive ústavy. Tyto dva pojmy tak lze považovat za na sebe navazující a vzájemně se doplňující. Na druhou stranu existence samotného zákona ještě nemusí znamenat záruku zamezující despotismus státu. Neboť charakter právního státu je nutný spojit ještě s pojmem demokracie, tedy s prvkem, který značí, že jak moc zákonodárná, tak i moc výkonná má mandát pocházející z vůle občanů. Tím vzniká mezi společností a státem, jehož moci výkonné je vláda představitelem takzvaná společenská smlouva.¹⁵

1.7. Preventivní a následná kontrola ústavnosti

Preventivní kontrola ústavnosti je pravomocí ústavního soudu kontrolovat, zda schvalované obecně závazné právní akty nejsou z formálního či materiálního hlediska v rozporu s ústavou. Cílem preventivní kontroly je zjištění, zda předkládané či schvalované právní akty jsou v souladu s ústavou jak z materiálního, tak i formálního hlediska. Materiální kontrola ústavnosti spočívá v posuzování, zda schvalovaný právní akt není obsahově v rozporu s ústavními předpisy a formální kontrola posuzuje, zda byly splněny, či zda nebyly porušeny podmínky legislativního procesu. Jedná se však o kompetenci, kterou ne všechny ústavní soudy mají, ale Rakouský ústavní soud a částečně i Italský jí disponují.¹⁶

„Preventivní kontrolu zákonů (před jejich přijetím zákonodárným sborem) a obecně závazných normativních právních aktů exekutivy upravuje v rakouské Spolkové ústavě článek 138, odst. 2. Považujeme tuto pravomoc z hlediska její podstaty za preventivní kontrolu, přestože rakouská ústava jí řadí mezi kompetenční spory, a to z toho důvodu, že preventivní kontrola se zde omezuje pouze na zkoumání (na základě předložené osnovy) a rozhodnutí, zda určitý akt zákonodárství nebo moci výkonné patří do kompetence spolku nebo země.“¹⁷

Následná (represivní) kontrola ústavnosti je kontrola členící se na kontrolu abstraktní a konkrétní. Jedná se zvláště o rozhodování o ústavních stížnostech, které napadají ústavnost obecně závazných normativních aktů. *„Zákony upravující ústavní soudnictví zahrnují tak mnohdy kontrolu ústavnosti norem i do kompetencí ústavních soudů, jejichž hlavní smysl spočívá v jiných formách, než je kontrola ústavnosti obecně závazných normativních právních*

¹⁵ PREUSS, Ondřej. Klauzule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii? Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2.

¹⁶ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X., str. 266 - 270

¹⁷ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X., str. 269

aktů, při nichž však tato kontrola může být realizována. Zvláště to platí o rozhodování o ústavních stížnostech, kde vzhledem k jejich neobyčejně vysokému nápadu se vyskytuje rozhodování o ústavnosti obecně závazného normativního právního aktu nejčastěji.¹⁸ Děje se tak z toho důvodu, neboť pozitivní právní úpravy ústavního soudnictví tyto výše zmíněné pojmy neznají.¹⁹

1.8. Pojem „Klausule věčnosti“ aneb podstatné znaky demokratického státu

Jak jsem již předestřel, ústavní listiny, které jsou objektem zkoumání ústavních soudů charakterizují státy, jímž jsou příslušné. Pokud chce být stát moderním a demokratickým z pohledu evropské, širěji euroatlantické společnosti, musí splňovat především základní kritéria, které „moderní, demokratickou“ společnost charakterizují. Jedná se o znaky, jež jsou v ústavách označovány obecněji jako: a) materiální ohnisko či, b) jádro ústavy, c) podstatné náležitosti demokratického právního státu nebo za d) nezměnitelná ustanovení. V rakouské Spolkové ústavě lze jako nejvýraznější příklad těchto znaků uvést zejména články 1. až 23. Viz.

Článek 1. „Rakousko je demokratická republika. Její práva pocházejí od lidí.“ ,

Článek 8. (1) Německý jazyk je státním jazykem republiky, aniž jsou dotčena práva přiznaná jazykovým menšinám podle federálního zákona.

Na rozdíl od českého právního jazyka požívá němčina pojem „Ewigkeitsklausel“ – tedy „Klausule věčnosti“. Tento pojem přesněji vyjadřuje, že se jedná o nezměnitelné zásady.²⁰ Profesor, soudce českého ústavního soudu JUDr. Jan Wintr se při vymezení pojmu podstatných náležitostí demokratického právního státu zaměřuje na „*přívlastky moderního státu, tj. demokratický, liberální a sociální. Ty vyjadřují nedotknutelné principy, například pak konkrétně uvádí: volby na základě všeobecného, přímého a rovného volebního práva, pluralitu politických stran, nezávislost soudů, samosprávu obcí nebo jednotlivá základní práva a svobody podle Listiny.*“²¹ Podle Prusse by tak materiální ohnisko/klausule věčnosti mělo zejména vyjadřovat, jakým způsobem ústava určuje území svého státu, kdo je jejím lidem a jak tento lid

¹⁸ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X., str. 273

¹⁹ Tamtéž

²⁰ PREUSS, Ondřej. Klausule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii? Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2. str. 39

²¹ tamtéž, str. 41 -> Wintr, J. Principy českého ústavního práva: s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 10

legitimuje státní moc. Preuss v této definici čerpá z práce Pavla Molka: *Materiální ohnisko ústavy: večný limit evropské integrace?*²²

Profesor Aleš Gerloch však podotýká, že pojem podstatných náležitostí demokratického státu „není pojmem statickým, ale jedná se o pojem, jehož obsah se vyvíjí spolu se společností.“²³

1.9. Hrozba

Ohrožení „podstatných náležitostí demokratického právního státu“ vyplývá ze samotného konceptu demokratického právního státu, který je bezprostředně spojen s lidmi, respektive s obyvatelstvem. Pokud by totiž obyvatelstvo, respektive lidé, zanikli ať už v důsledku globální přírodní katastrofy, války nebo nějaké pandemie „zanikl by i koncept demokratického právního státu.“²⁴ Jedná se o hrozby související se sociálními, ekonomickými, politickými, ale i kulturními změnami s nimiž ochrana ústavnosti souvisí. Tyto hrozby lze podle Preusse členit na vnitrostátní a státu vnější, úžeji to tří skupin, které nazývá „rodiny“.

První rodinu tvoří tyranie většiny, davu, plebsu, lůzy atp., kterou souhrně označuje jako „*Populus*“. Druhou rodinu v podobě určitým způsobem zvýhodněné, bohaté, mocné skupiny označuje jako „elitu“, která staví často svůj zájem nad zájmem celku. *Třetí rodinou je následně zničení demokratického právního státu zvenčí, jeho oslabení či přeměna na Potěmkinovu vesnici.* Tuto skupinu nazývá „Mezinárodní společenství“.

První rodinou pod abstraktním pojem „*Populus*“ – „*Lid, pakliže vynecháme etnické otázky, znamená z konkrétního hlediska voliče v právním styku se státem, jehož rozhodnutí je v ústavním systému závazné.*“²⁵ „*Jan Wintr ztotožňuje lid se státními občany, když uvozuje, že vedle státní moci a státního území je třetím znakem státu personální složka, již je lid, celek státních občanů.*“²⁶ Preuss popisuje lid jako hrozbu pro demokracii vycházejíc z analýzy španělského filozofa Ortegy y Gasseta. Lid, který nenávidí, závidí a žízni po bohatství ostatních v podobě davu, není aktérem. Pokud však dojde ke zlomu ve společnosti, jedná se podle Preusse o netříditelnou masu, která systém přetvoří, která je skutečnou mocí ustavující a jež nelze dost dobře řídit a navádět. „*Problém společnosti první poloviny 20. století není dle Gasseta vláda elit ale vláda masy, resp. zmasovnění celého veřejného prostoru a s ním i celé společnost.*“²⁷

²² PREUSS, Ondřej. *Klauzule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii?* Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2., str. 39

²³Tamtéž, str. 41

²⁴ Tamtéž, str. 51

²⁵ Tamtéž, str. 52-57

²⁶ Tamtéž, str. 55

²⁷ Tamtéž, str. 74

Z hlediska pojmu „elita“ je dle Preusse „nutné se zaměřit na elity ve státní moci“ Zmiňuje ve své práci knihu novináře Christophera L. Hayese, v níž je zdůvodněn úpadek elit, tím, že jejich struktury vynášejí do mocných pozic lidi nikoliv skutečně schopné a vyspělé, nýbrž ty, které svou kariéru opírají o „*znalosti politicky a ekonomicky mocných a o schopnosti stát se uzlovým bodem tohoto pletiva vztahů*“.²⁸ Zmiňuje také závěr britské rozvojové organizace Oxfam „85 nejbohatších lidí má stejný majetek jako chudší polovina lidstva“, „*jedno procento nejbohatších vlastní 65x více nežli chudší polovina lidstva*“, „*sedm z deseti lidí žije v zemích, kde se dramaticky prohlubují majetkové rozdíly*“ a následně jej doplňuje závěrem sociologa Jakuba Patočky „že společnosti, v nichž mizí střední třída a které se čím dál více dělí na privilegovanou elitu a sociálně-ekonomicky tísněnou většinu, jsou vystaveny stupňujícímu se sociálnímu napětí a hrozbě společenského rozkladu.“ Z toho vyvozuje, že v boji proti takovéto hrozbě rozkladu nemohou soudy uspět, ale musí ji řešit politické orgány.²⁹

V případě otázky hrozby „Mezinárodního společenství“ ve spojitosti s ochranou ústavního pořádku Preuss vysvětluje obšírnost a relativitu tohoto téma z několika směrů. Za podstatné rozdělení považuje, zda se o této otázce hovoří v souvislosti s anglosaským systémem práva nebo kontinentálním „V oblasti anglosaského práva se navíc považuje za zásadu obyčejového práva vnitrostátního, že právo mezinárodní je jeho součástí.“ Zatímco „*V kontinentálním systému převládá či převládala určitá rezervovanost k přímému začlenění mezinárodního práva do systému práva jako takového.*“ Jak následně podotýká, jde o to, „*zda se mezinárodněprávní závazky do vnitrostátního řádu transponují pomocí vnitrostátních norem, či zda se stát spokojí s jejich vyhlášením.*“³⁰

1.10. Ochrana

Podle Preusse je spočívá primární ochrana demokratického právního státu zejména na občanech daného státu a na tom, jaké představitele, resp. zástupce si za sebe do čela státu zvolí. Tito zástupci pak musí být těmi, kdo dbají hodnot příslušného demokratického právního řádu „*jinak není valné naděje, že si své podstatné náležitosti uchová.*“ Z pohledu „mezinárodního společenství“ pak zmiňuje eventuální nutnost zaujetí tzv. pozice „četníka“, kdy toto společenství může prostřednictvím svých členů a „*nezávislých institucí chránit dosaženou úroveň*

²⁸ PREUSS, Ondřej. *Klauzule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii?* Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2., str. 83

²⁹ Tamtéž, str. 87

³⁰ Tamtéž, str. 93-94

demokratické a právní kultury. ³¹ Preuss ve svém díle dochází k závěru, že podstatné náležitosti demokratického právního státu možné změnit není. Respektive došlo by tím k vypuštění samotné klauzule.³² V otázce „vnitrostátní ochrany“ cituje ústavního soudce Zdeňka Kühna „... zákony nejsou ústavní pouze proto, že byly přijaty způsobem konformním s procedurálními ustanoveními. Musí být obsahově v souladu s nejvyššími hodnotami svobodného a demokratického pořádku – tj. s ústavním hodnotovým řádem a musí být konformní s nepsanými fundamentálními ústavními zásadami (*ungeschrieben elementaren Verfassungsgrundsätzen*), jakož i s fundamentálním rozhodnutím Základního zákona, zvláště principy právního a sociálního státu.“³³

³¹ PREUSS, Ondřej. *Klauzule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii?* Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2. str. 98

³² Tamtéž, str. - 220

³³ Tamtéž, str. - 154

2. Kategorie soudů v Rakousku

2.1. Obecné soudnictví

Berka definuje soudnictví jako „státní moc, která je realizací právních účelů státu“. Jedná se o zaručení principů právního státu. Zajištění odděleného/nezávislého právního systému založeného na principech právní jistoty, spravedlnosti a sociální rovnováhy, v jehož rámci se může rozvíjet společenské sebeurčení, patří „dle Berky, k úkolům právního státu stejně jako řešení trestních pravomocí státu. Jurisdikce je ta část úlohy státu, která má pouze dodržovat zákon. Zajištění nezávislosti soudnictví je proto dle něj ústavním zájmem.“³⁴

Rakouský soudní systém člení soudy podle druhu sporů, které dělí na obecné a správní. Obecné soudy rozhodují o občanskoprávních nárocích a trestních obviněních. V Rakousku se nachází 113 okresních soudů, 20 zemských soudů, 4 vyšší zemské soudy a ústavní soudní dvůr (Verfassungsgerichtshof Österreich).³⁵ Přičemž správní soudnictví má na základě Spolkové ústavy vlastní oddělenou strukturu soudů skládající se ze 16 státních zastupitelství (Staatsanwaltschaften), 4 Vyšších státních zastupitelství (Oberstaatsanwaltschaften) a Generální prokuratury ve Vídni. Článek 94, odstavec 1 Spolkové ústavy uvádí „Soudnictví je ve všech případech odděleno od správy.“

Byť ústava uvádí nutnost rozdělení organizace a jurisdikce obecných soudů, sama ji dále blíže nespécifikuje. Ústava pouze garantuje existenci těchto institucí, a uvádí stanovení dalších pravidel příslušnými zákony. Zároveň vylučuje jejich vzájemné organizační propojení. Organizaci a jurisdikci obecných soudů upravují zejména zákony: *Strafprozessordnung 1975 RGBI 631*, *Jurisdiktionsnorm RGBI 1895/111* a *Gerrichtsorganisationsgesetz 1896/217*.³⁶ Tedy zákon O procesu trestního řízení, O soudní příslušnosti a zákon O organizaci soudů.

V návaznosti na novelu správního soudnictví z roku 2012, která zohledňuje předpisy Evropské unie za účelem efektivnější správy obvodů členských států byl od roku 2013 počet okresních soudů snížen ze 141 na 113 k datu 1. března 2023. Členění rakouských okresních soudů spočívá v určení příslušnosti rozhodování podle druhu sporu civilního nebo trestního práva. Pro určení soudní příslušnosti je tedy zásadní určit závažnost a vymezit druh sporu,

³⁴ BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 269

³⁵ Rakouský soudní systém, Organizace soudů. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/gerichtsorganisation_der_justiz.html, [citováno 2024-02-12]

³⁶ BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 273

neboť standartně působí jako prvoinstanční orgány soudy okresní , ale v určitých případech fungují jako soudy prvního stupně zemské soudy (Landesgerichte), které jsou však soudními orgány druhé kategorie. Jedná se zvláště o spory v občanskoprávních věcech, jejichž obsahem je hodnota převyšující 15 000 eur a o spory týkající se trestního řízení.

Okresní soud (Bezirksgericht) je soudní orgán první instance místně příslušné k zákonem vymezenému okresu. Jedná se o soudy rozhodující v Občanskoprávních řízeních a sporech jejichž předmětem není hodnota převyšující 15 000 eur, jakož i pro nesporná řízení (např. dědické řízení, řízení o výživném na děti, pozemky a záležitosti obchodního rejstříku), trestním řízení za všechny trestné činy, za které hrozí pouhá pokuta nebo trest odnětí svobody až na jeden rok (například krádež, ublížení na zdraví z nedbalosti), exekuční řízení a jeho provedení, a insolvenční řízení fyzických osob (řízení o oddlužení v „soukromém bankrotu“). Vídeň má svůj vlastní okresní soud pro obchodní věci. Okresní soudy sou soudními orgány první instance čili představují nejnižší podřízenou jednotku rakouského soudnictví.³⁷

Zemské soudy (Landesgerichte) jsou kontrolními soudními orgány okresních soudů. Náleží jim rozhodování o opravných prostředcích proti rozhodnutím okresních soudů, případně se jedná o soudní orgány příslušné rozhodovat jako prvoinstanční orgány ve sporech, které nepřísluší projednávat okresním soudům. Člení se na čtrnáct zemských soudů v Einsteadtu, St. Pöltenu, Korneuburgu, Krems an der Donau, Nové Vídni, Linci, Ried im Innkreis, Steyru, Welsu v Horním Rakousku, Salzburgu, Klagenfurtu, Leobenu, Innsbrucku a ve Feldkirch. Dva zemské soudy pro občanskoprávní věci (Landesgerichte für Zivilrechtssachen) ve Vídni a Štýrském Hradci, obchodní soud (Handelsgericht) ve Vídni a Vídeňský pracovní a sociální soud (Arbeits- und Sozialgerichtsbarkeit). Podle zákona O kartelových dohodách (Kartelgesetz) je zemský soud příslušný k projednání věci rovněž coby soud první instance.³⁸

Vrchní krajské soudy (Oberlandesgerichte) sídlí ve Vídni (pro Vídeň, Dolní Rakousko a Burgenland), Štýrském Hradci (pro Štýrsko a Korutany), Linci (pro Horní Rakousko a Salzburg) a Innsbrucku (pro Tyrolsko a Vorarlbersko). Tyto soudy působí jako soudy druhého stupně a rozhodují o odvoláních v trestních a občanskoprávních sporech. Kromě toho mají tyto soudy zvláštní význam při výkonu soudnictví: Předsedové vyšších krajských soudů vedou

³⁷ Rakouský soudní systém, *Okresní soudy*. Dostupné z:

<https://www.justiz.gv.at/justiz/justizbehoerden/gerichte/bezirksgerichte.8ab4a8a422985de30122a924323c630f.de.html>, [citováno 2024-02-28]

³⁸ Portál Evropské justice, *Vnitrostátní specializované soudy – Rakousko*. Dostupné z:

https://e-justice.europa.eu/19/CS/national_specialised_courts?AUSTRIA&member=1, [citováno 2024-03-01]

výkon spravedlnosti všech soudů nacházejících se v příslušném obvodu; V této funkci jsou přímo podřízeni pouze spolkovému ministru spravedlnosti.³⁹

Nejvyšší soud – Oberste Gerichtshof (OGH) je poslední instancí v občanskoprávním a trestním řízení, tedy obecném řízení v Rakousku. Slouží ke sledování napadených rozhodnutí. Nejvyšší soud rozhoduje v tzv. senátech, buďto jednoduchých nebo posílených. Samostatný přezkum procesních pochybení umožňuje v trestních věcech i stížnost na neplatnost zákona, kterou může vznést pouze generální státní zastupitelství. To znamená, že proti jeho rozhodnutím nejsou možné další (vnitrostátní) právní kroky. Nejvyšší soud sídlí v justičním paláci ve Vídni.⁴⁰ Předsedou nejvyššího soudu je od roku 2024 univerzitní profesor občanského práva a práva obchodních společností Georg Kodek.

2.2. Správní soudy

Správní soudy rozhodují zejména o opravných prostředcích proti rozsudkům a správním aktům správních orgánů, které jsou přijímány bez projednání, jakož i o stížnostech proti nečinnosti správních orgánů ve stanovené lhůtě (Säumnisbeschwerden). Proti rozsudkům správních soudů lze za určitých okolností podat opravný prostředek k Nejvyššímu správnímu soudu. Na Ústavní soud (Verfassungsgerichtshof) se lze obrátit v případech porušení ústavy, zejména základních práv.⁴¹

Příslušnost a postavení správních soudů v Rakousku upravuje spolková ústava Rakouska v článcích 129 až 136. Pro každou zemi se zřizuje zemský správní soud a s příslušností pro celé Rakousko je zřízen Správní soud ve Vídni.⁴²

Spolková ústava říká, že pro správní řízení je v každé spolkové zemi zřízen správní zemský soud. Zemských správních soudů se tedy v Rakousku nachází devět. Tyto zemské správní soudy jsou soudy první instance. O opravných prostředcích proti rozhodnutí zemských správních soudů rozhoduje Nejvyšší správní soudní dvůr (Verwaltungsgerichtshof) ve Vídni,

³⁹ Die österreichische Justiz, *Landsgerichte*. Dostupné z: [https://www.justiz.gv.at/justiz/justizbehoerden/gerichte/landesgerichte-\(gerichtshoefe-erster-instanze\).8ab4a8a422985de30122a924a3266316.de.html](https://www.justiz.gv.at/justiz/justizbehoerden/gerichte/landesgerichte-(gerichtshoefe-erster-instanze).8ab4a8a422985de30122a924a3266316.de.html), [citováno 2024-02-12]

⁴⁰ Der oberste Gerichtshof – domovská stránka. Dostupné z: <https://www.ogh.gv.at/der-oberste-gerichtshof/>, [citováno 2024-02-14]

⁴¹ Portál Evropské justice, *Vnitrostátní specializované soudy – Rakousko*. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/19/CS/national_specialised_courts?AUSTRIA&member=1, [citováno 2024-02-17]

⁴² Rechtsinformationssystem des Bundes. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-02-18]

který byl zřízen již za dob Rakouska-Uherska zákonem č. 36/1876 „O zřízení správního soudního dvora“.

2.3. Finanční soudy správní (Bundesfinanzgericht)

Do soustavy správních soudů jsou zařazeny i zvláštní/specializované finanční správní soudy. Spolkový finanční soud ve Vídni s pobočkami ve Feldkirchu, Grazu, Innsbrucku, Klagenfurtu, Linci a Salcburku. „*Spolkový finanční správní soud rozhoduje o opravných prostředcích ve věcech týkajících se veřejných daní a poplatků (až na několik výjimek) a trestního daňového práva, pokud jsou tyto věci řešeny přímo spolkovými finančními nebo daňovými úřady. Spolkový správní soud rozhoduje zejména o opravných prostředcích proti rozsudkům, které byly jinak vydány spolkovými orgány v rámci přímé spolkové správy. Jinak o opravných prostředcích ve správních věcech rozhodují obvykle zemské správní soudy.*“⁴³

Kompetence Spolkového finančního soudu správního vymezuje spolková ústava v článku 131 následovně: „*Spolkový správní soud pro finance projednává stížnosti podle § 130 odst. 1 číslo 1 až 3 v právních věcech týkajících se veřejných daní (s výjimkou federálních, státních a obecních správních daní) a finančního trestního práva, jakož i v jiných zákonem stanovených záležitostech, v rozsahu, ve kterém uvedené záležitosti řeší přímo federální daňové nebo finanční kriminální orgány.*“⁴⁴

Stížnostmi uvedenými v odstavcích 1 až 3 článku 130 jsou stížnosti:

1. proti rozhodnutí správního orgánu pro nezákonnost;
2. proti výkonu přímého správního příkazu a donucovací moci z důvodu nezákonnosti;
3. z důvodu porušení rozhodovací povinnosti správním orgánem.

Organizaci spolkového finančního soudu ustanovuje předně článek 135 Spolkové ústavy následně: „*Správní soudy soudí jednotlivými soudci. Zákon o postupu správních soudů nebo ve federálních či státních zákonech může stanovit, že správní soudy rozhodují prostřednictvím senátů. Velikost senátů určuje zákon o organizaci správního soudu. Senáty volí valná hromada nebo výbor zvolený ze svých členů, který se musí skládat z předsedy, místopředsedy a zákonem stanoveného počtu dalších členů správního soudu, ze členů správního*

⁴³ Portál Evropské justice, *Specializované soudy Rakousko*. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/19/CS/national_specialised_courts?AUSTRIA&member=1, [citováno 2024-02-18]

⁴⁴ Rechtsinformationssystem des Bundes, Konsolidovaný federální zákon. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-02-19]

soudu. soud, a pokud jde o federální nebo státní zákony, účast odborných přísedících v judikatuře má být tvořena z počtu odborných přísedících, kteří budou stanoveni. V rozsahu, v němž federální zákon stanoví, že státní správní soud musí rozhodovat v senátech nebo že se na judikatuře podílejí odborní přísedící, je třeba získat souhlas zúčastněných států. Správní soud uznává členy správního soudu prostřednictvím senátů, které má tvořit valná hromada nebo výbor volený z jeho členů, který se musí skládat z předsedy, místopředsedy a zákonem stanoveného počtu členů správního soudu. další členové správního soudu.“⁴⁵

2.4. Kartelové soudy

Takzvané kartelové soudy (Kartellgerichte) patří mezi specializované soudy v Rakousku, které rozhodují věci týkající se kartelových dohod. Kartelovým soudem příslušným v prvním stupni s působností pro celé Rakousko je kartelový soud při vrchním zemském soudu ve Vídni. Jako řádný opravný prostředek existuje možnost podání odvolání proti rozhodnutí, o němž rozhoduje v druhém a posledním stupni vrchní kartelový soud (Kartellobergericht) při Nejvyšším soudu.

Rozhodování jsou činěna v senátech, které v těchto případech tvoří jeden nebo více soudců a dva kvalifikovaní přísedící. „Rakouská spolková hospodářská komora (Wirtschaftskammer Österreich) a – až na několik výjimek – Spolková komora pro pracovníky a zaměstnance (Bundeskammer für Arbeiter und Angestellte) vybírají po jednom přísedícím.“⁴⁶

2.5. Odpovědnost soudů – oficiální odpovědnost

Způsobí-li státní orgán subjektu zákona škodu neoprávněně, například tím, že udělí povolení nezákonným způsobem nebo zanedbáním své kontrolní odpovědnosti, odpovídá za zaměstnance, soudce veřejnoprávní osoba, která tak prostřednictvím tohoto člena činila. Tento typ odpovědnosti se nazývá jako „Amtshaftung“ – soudní odpovědnost. Poškozený občan tak má výhodu v tom, že se může spolehnout na své vlastní nároky vůči místnímu úřadu/soudu, který má v zásadě neomezený krycí fond. Odpovědnost státu v podobě „soudní odpovědnosti“ je ústavně zakotvena v článku 23, odst. 1 Spolkové ústavy. Viz. „, Federální vláda, státy, obce

⁴⁵ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Konsolidovaný federální zákon, čl.135*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-02-20]

⁴⁶ Portál evropské justice – *Vnitrostátní specializované soudy – Rakousko*. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/19/CS/national_specialised_courts?AUSTRIA&member=1, [citováno 2024-02-21]

*a další veřejnoprávní korporace a instituce odpovídají za škodu, kterou osoby jednající jako jejich orgány při prosazování zákonů způsobily protiprávním jednáním komukoli zaviněně.*⁴⁷

Tento druh odpovědnosti se širěji nazývá „Oficiální odpovědnost“ a váže se mimo jiné i na poskytovatele sociálního pojištění – Sozialversicherungsträger. Odpovědnost za škodu vychází zásadně z ustanovení Občanského práva.⁴⁸

2.6. Soudní orgány/soudci

Soudci jmenovaní k obecným soudům jsou prověřeni z odborných znalostí judikatury. Jsou státními zaměstnanci, jejichž právní vztah a povinnosti upravuje zákon O povinnostech soudců a státních zástupců (Richter – und Staatsanwaltsdienstgesetz BGBl 1961/305). Jsou jmenováni spolkovým prezidentem na návrh spolkové vlády. Spolkový prezident může jejich jmenováním pověřit ministra spravedlnosti. Spolková vláda navrhuje soudce na základě návrhu na jmenování podaným senátem soudců. Viz. článek 86 – Spolkové ústavy.⁴⁹ Článek 87 spolkové ústavy stanoví, že soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Tím ústava zakotvuje princip soudcovské nezávislosti a zároveň určuje rozdíl mezi soudními orgány nepodléhajícími pokynům a správními orgány, které jsou pokyny vázány.⁵⁰ Podstatné je nezaměňovat správní orgány se správními soudy/ soudci na něž se toto pravidlo také vztahuje.

Rakouský zákon O povinnostech soudců a státních zástupců BGBl 1961/305, celým názvem „*Spolkový zákon o pracovním poměru soudců, státních zástupců a kandidátů na soudce - Bundesgesetz über das Dienstverhältnis der Richterinnen und Richter, Staatsanwältinnen und Staatsanwälte und Richteramtsanwärterinnen und Richteramtsanwärter, (Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz – RStDG)*“⁵¹ ukládá soudcům obecných soudů povinnost odejít do důchodu nejpozději na konci měsíce ve kterém dosáhli věku 65 let – (§ 99; Soudce odchází do důchodu na konci měsíce, ve kterém dosáhne 65 let – Der Richter tritt mit Ablauf des Monats, in dem er sein 65. Lebensjahr vollendet, in den Ruhestand („gesetzliches Pensionsalter“).⁵² Předčasný odchod do důchodu pro služební neschopnost nebo odvolání

⁴⁷ BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, ISBN 978-3-7046-7281-0., str. 273

⁴⁸ BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 276

⁴⁹ Tamtéž, str. 273-274

⁵⁰ Tamtéž, str. 269

⁵¹ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Zákon o soudcích a státních zástupcích*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008187>, [citováno 2024-03-11]

⁵² Rechtsinformationssystem des Bundes, *Richter – und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz § 99*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008187>, [citováno 2024-03-07]

soudce jako kázeňský trest lze nařídít pouze na základě služebního nebo disciplinárního řízení soudu.

Aby bylo možné flexibilně zvládat pracovní vytížení vyžadované ve zvláštních případech (např. v případě nemoci nebo volna), článek 88 Spolkové ústavy stanoví použití tzv. „Sprengelrichtern“ – obvodních/okresních soudců, u obecných soudů, kteří tvoří rezervy u obecných soudů vyššího stupně. Mimo tento případ musí být soudci jmenováni ke konkrétnímu soudu do stálé funkce. Ústavně zakotvený princip pevného rozdělení soudců představuje doplňující záruku soudcovské nezávislosti – článek 87, odst. 3 Spolkové ústavy.⁵³

Zákon o soudcích a státních zástupcích obsahuje celkem 213 paragrafů, čtyři dodatky a devět článků. Zákon se vztahuje na soudce, státní zástupce a kandidáty na soudce. Podle zákona o Správním soudnictví (Verwaltungsgerichtshofgesetz) 1985, konkrétně paragrafu 7, se zákon o služebním poměru soudců použije obdobně i pro soudce správních soudů s tou výjimkou, že v paragrafech 65, 66 a 168 se slova „Nejvyššího soudu“ nahrazují slovem „Správního soudu“.⁵⁴

Kandidáti na soudce jsou spolkovými státními úředníky v justiční přípravné službě. Přijetí do justiční přípravné služby se uskutečňuje jmenováním kandidáta soudcem. Kandidát na soudce má být jmenován do vyššího krajského soudního obvodu bez určení místa zaměstnání. Pozdější jmenování do jiného vyššího okresu krajského soudu je povoleno na žádost kandidáta na soudce. Školící služba trvá čtyři roky. Není-li justiční zkouška v této lhůtě úspěšně vykonána, služba školení se prodlužuje až do úspěšného vykonání justiční zkoušky. Viz. Zákon o soudcích.

Školící služba musí být vykonávána u okresního soudu, u soudu prvního stupně, na státním zastupitelství, v ústavu pro výkon trestu odnětí svobody nebo preventivního opatření, u advokáta nebo u notáře nebo u finančního zástupce. úřadu a také v instituci na ochranu obětí nebo v zařízení sociální péče. Předseda vyššího krajského soudu je odpovědný za řízení školící služby a určení použití kandidáta na soudce. Každý vyšší krajský soud má justiční zkušební komisi. Kontrolními komisaři jsou prezident, místopředseda a předsedové senátů Vrchního krajského soudu, dále vedoucí státního zastupitelství a jeho první náměstek. Dále musí být na dobu pěti let, nejdéle však na dobu trvání, jmenován přiměřený počet zkušebních komisařů, kteří jsou buď způsobilí k výkonu soudcovské funkce (§ 26), nebo splňují předpoklady pro

⁵³ BERKA, Walter. Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 270

⁵⁴ Rechtsinformationssystem des Bundes – Gesamte Rechtsvorschrift für Verwaltungsgerichtshofgesetz 1985. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000795>, [citováno 2024-03-12]

zápis do seznamu advokátů. Dle § 26, odstavce 1 může být soudcem jmenován jen ten, kdo: 1. splňuje podmínky pro přijetí do justiční přípravné služby, 2. složil justiční zkoušku a za 3. strávil celkem čtyři roky právní praxe, z toho nejméně jeden rok v justiční přípravné službě.

Bez požadavků odstavce 1 mohou být soudci jmenováni i vysokoškolští profesoři z právnické fakulty tuzemské/respektive rakouské vysoké školy, kteří jsou jmenováni pro předměty uvedené v § 16 odst. 4 bodech 1 až 4. Těmi jsou 1. občanské právo včetně mezinárodního práva soukromého, jakož i pracovního a sociálního práva; 2. Korporátní právo včetně práva směnečného a šekového, práva duševního vlastnictví a práva duševního vlastnictví; 3. Občanské právo procesní včetně mimosoudního řízení, exekučního, insolvenčního a vylučovacího práva; 4. Trestní právo a trestní právo procesní včetně trestního práva a základů kriminologie⁵⁵

⁵⁵ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Richter – und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008187>, [citováno 2024-13-02]

3. Rakouský ústavní soud

Ústavní soud v Rakousku je jedním ze dvou prvních samostatných ústavních soudů v podobě, jaké známe dnes, které vznikly. O své absolutní prvenství se přetahuje s někdejší Československým ústavním soudem, neboť oba soudy vznikly nezávisle na sobě. „Zatímco v SRN a v Itálii je rakouské ústavní soudnictví zaváděno postupně novými ústavami po válce, vrací se Rakousko – po přerušení v období nacistické diktatury, kdy bylo ústavní soudnictví zrušeno – ke starému, po dlouhou dobu v podstatě nezměněnému modelu koncentrovaného a specializovaného ústavního soudnictví v úpravě z roku 1929.“⁵⁶ Ale vzhledem k tomu faktu, že rakouská Spolková ústava samotná pochází již z roku 1920, lze těžko určit, zda Rakouský ústavní soud vznikl oficiálně až jako druhý. Československý ústavní soud je rovněž zmiňován v ústavní listině prováděcím zákonem č. 162/1920 Sb., byť soud samotný získal zákonné zmocnění k provádění své činnosti až na základě svého jednacího řádu pod označením č. 255/1922 Sb., spíše pro zajímavost. Ostatně na tuto otázku nám nedává jednoznačnou odpověď ani práce Jaroslava Benáka v podobě odborného článku „*Historický vývoj ústavního soudnictví a přístupu jednotlivce k ústavnímu soudu*“⁵⁷ z roku 2018.

„Německý teoretik ústavního soudnictví Gerd Roellecke spatřuje příčiny rozmachu ústavního soudnictví nikoli pouze v reakci na nacistické právo, ale především v extenzi státní a ekonomické moci, které jsou v moderním státě nuceny řídit a plánovat rozvinuté národní hospodářství a techniku, čímž zároveň nutně hluboce zasahují do práv jednotlivce; proto je dle jeho názoru nutné, aby jednotlivce měl silnější soudní ochranu než dosud.“⁵⁸

Roli dnešního Rakouského ústavního soudu a vymezení jeho působnosti lze nalézt v Rakouské ústavě, jež nabyla platnosti roku 1994, v člancích 137 až 148. Avšak tyto články lze nalézt již v ústavě z roku 1953. „*Ústavní soudnictví v Rakousku bylo obnoveno v roce 1953 zákonem o Ústavním soudním dvoru.*“⁵⁹ Za stěžejní pravomoci ústavního soudu lze přitom vyjmenovat následné: čl. 137 Ústavní soud rozhoduje o majetkových nárocích vůči spolkové vládě, státům, obcím a sdružením obcí, které nelze vypořádat běžným soudním řízením ani rozhodnutím správního úřadu. Čl. 138, odst.1 Ústavní soud rozhoduje kompetenční spory

⁵⁶ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X – str. 248

⁵⁷ *Historický vývoj ústavního soudnictví a přístupu jednotlivce k ústavnímu soudu* - Ing. Mgr. Jaroslav Benák, *Časopis pro právní vědu a praxi*, XXVI, 3/2018: 397–417,

⁵⁸ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, – str.250

⁵⁹ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X – str.254

1.mezi soudy a správními orgány; 2. mezi obecnými soudy a správními soudy nebo správním soudem, jakož i mezi samotným Ústavním soudem a všemi ostatními soudy; 3. mezi federální vládou a státem nebo mezi státy navzájem. Čl. 138b, odst.1 Ústavní soud rozhoduje o napadení usnesení Jednacího výboru Národní rady, kterým byla žádost čtvrtiny členů Národní rady o zřízení vyšetřovacího výboru prohlášena za zcela nebo zčásti nepřipustnou čtvrtinou jejich členů podporujících tento požadavek z důvod nezákonnosti. Výjimku z článku 138, odst. 2 činí článek 133 Spolkové ústavy, který přiznává pravomoc rozhodovat kompetenční spory mezi správními orgány Nejvyššímu soudu správnímu.⁶⁰

Poněkud více informací a kompetencí týkajících se Rakouského ústavního dvora lze nalézt v zákonu o Ústavním soudu z roku 1953 - *Verfassungsgerichtshofgesetzes*. Tento zákon se skládá ze tří částí a čítá celkem 96 paragrafů. První část se nazývá Organizace Ústavního soudu, zahrnuje 14 paragrafů. Z hlediska organizace považuji za důležitý § 7, odstavec první, který stanoví, že „Ústavní soud je usnášeníschopný, je-li přítomen předseda a nejméně osm hlasujících.“ a § 14, (1)Ústavní soud rozhoduje o svém jednacím řádu, který musí vyhlásit spolkový kancléř. (2)Jednací řád rovněž upravuje, jaké prostředky – kromě ukládání svévolných a regulačních trestů podle § 28 - má prezident k dispozici při nakládání s jednacím řádem a pro zachování klidu a pořádku při jednání a poradě Ústavního soudu. (3)Na konci každého roku vypracuje Ústavní soud zprávu o své činnosti a získaných zkušenostech a předá tuto zprávu spolkovému kancléři.

Část druhá Řízení před Ústavním soudem obsahuje paragrafy 15 až 93. Týká se zejména náležitostí pro podání ústavní žaloby, stížnosti nebo případů neshod ve výkladu právních ustanovení upravujících působnost Účetního dvora nebo Státního kontrolního úřadu.

§ 62.

(1)Žádost o zrušení zákona jako protiústavního musí vyžadovat, aby byl zákon buď zrušen jako celek, nebo aby byly některé části zákona zrušeny jako protiústavní. V žádosti musí být podrobně uvedeny obavy, které hovoří o protiústavnosti zákona. Pokud takovou žádost podává osoba, která tvrdí, že její práva byla přímo poškozena pro neústavnost zákona (čl. 140 odst. 1 Z 1 písm. c B-VG), musí být rovněž vysvětleno, do jaké míry byl zákon porušen, aniž by pro ně nabylo právní moci rozhodnutí soudu nebo bez vydání upozornění.

(2)Návrh na zrušení zákona nebo některých částí zákona může podat pouze soud nebo osoba podle § 62a „*Ten, kdo jako účastník právního sporu rozhodovaného obecným soudem v*

⁶⁰ BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 385

prvním stupni tvrdí, že jeho práva byla porušena aplikací protiústavního zákona, může podat návrh na zrušení zákona jako protiústavního (čl. 140 odst. 1 Z 1 lit. d B-VG).

Má-li být zákon v projednávané věci přímo aplikován soudem nebo je-li ústavnost zákona předběžnou otázkou pro rozhodnutí ve věci projednávané u soudu nebo podle názoru žadatele. V žádosti musí být uvedeno, v jakém rozsahu bude soud zákon aplikovat a jaký dopad by mělo rozhodnutí Ústavního soudu na projednávanou věc.

(3) Podal-li soud (§ 140 odst. 1 Z 1 písm. a B-VG) návrh na zrušení zákona nebo jeho některých částí, může soud pokračovat v řízení, které před ním probíhá, až do rozhodnutí sp. soudu se vyhlašuje nebo doručuje Ústavní soud činí pouze takové úkony nebo příkazy a rozhodnutí, které nelze nálezy Ústavního soudu ovlivnit nebo které otázku definitivně neupravují a neumožňují odklad.

(4) Jestliže soud (čl. 140 odst. 1 Z 1 písm. a B-VG) již neuplatňuje právo, jehož zrušení bylo požadováno, musí být návrh neprodleně vzat zpět. (§ 126a a § 127c Z 1 B-VG a § 10 odst. 10 Řádu Zákon o smluvních stranách z roku 2012). Při rozhodování o otázkách kompetence (čl. 138 B-VG)

a) V případech čl. 138 odst. 1 B-VG (kompetenční spory) je stanoveno deset paragrafů, které rozvádějí další postup. Konkrétně paragraf 42 až 52. Paragrafy 53 až 56j stanovují pravidla formálnosti pro podání žádosti, stížnosti a jednání před soudem. Články 56a až 56k určují lhůty pro napadení rozhodnutí rakouské Národní rady – vlády. Upravují taktéž formální náležitosti stížností. Paragraf 82 stanovuje šestitýdenní lhůtu pro podání stížnosti proti usnesení správního soudu. Paragraf 89 pak stanoví že *„V případě neshod mezi veřejným ochráncem práv a spolkovou vládou nebo spolkovým ministrem ohledně výkladu právních ustanovení, která upravují pravomoc veřejného ochránce práv, může spolková vláda nebo veřejný ochránce práv podat návrh na rozhodnutí Ústavního soudu.“*

3. díl nazvaný Závěrečná ustanovení obsahuje paragrafy 94, 94a, 95 a 96. Z těchto paragrafů je asi nejpodstatnější paragraf 94a, který stanoví *„Pokud jsou označení týkající se fyzických osob v tomto spolkovém zákoně uvedena pouze v mužské podobě, vztahují se na ženy a muže stejným způsobem. Při aplikaci termínu na konkrétní fyzické osoby je nutné použít rodově specifickou formu.“*⁶¹

⁶¹ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Gesamte Rechtsvorschrift für Verfassungsgerichtshofgesetz 1953*.
Dostupné z:
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000245>,
[citováno 2024-03-12]

Rakouskému ústavnímu soudu náleží kompetence rozhodovat o protiústavnosti zákonů národní rady. Ústavní soud tak učinil například v roce 2020, kdy rozhodl o zrušení zákonného opatření proti šíření Covid-19. Rakouský soud tehdy napadl nařízení, na základě, kterého směli lidé do veřejných prostor a hromadné dopravy vstupovat jen v případě, že šli do práce, chtěli poskytnout pomoc nemocnému, vyřídit neodkladné záležitosti jako nákupy potravin či léků nebo se vydali na procházku s rodinným příslušníkem. Vláda podle ústavního soudu se dopustila chyby i v tom, že nekonkretizovala seznam míst, na něž se měl zákaz vstupu vztahovat, a tímto plošným a neurčitým zákazem docházelo k omezování svobody pohybu.⁶² „Podle ústavních soudců by bylo přípustné zakázat vstup na určitá, přesně popsaná místa či do určitých regionů, není ale možné vydat obecný zákaz, jak učinila v březnu vláda kancléře Sebastiana Kurze.“⁶³ Rakouský ústavní soud došel tehdy k závěru, že prostřednictvím zákazu navštěvování modliteben, došlo k porušování zásady svobody vyznání. Povinnost nošení roušek, narušovala svobodu v subjektivním rozhodování jedinců, co si chtějí vzít na sebe, a navíc tím tato povinnost lidí, kteří nosí roušky, byť preventivně stavěla do role bacilonosičů, čímž lidé byli dle nálezu ústavního soudu ostrakizováni a stavěni do role primárního nebezpečí.

Ústavní soudní dvůr taktéž poukázal na problematiku spojenou s časovou neurčitostí doby, po kterou mělo nařízení v podobě vyhlášky platit.

1. Platnost § 1 odst. 2 vyhlášky o zmírnění onemocnění COVID-19 vypršela dne 14. června 2020 z důvodu odstavce 2., 5. novely COVID-19 LV, federálního věstníku II 266/2020. Podle čl. 139 odst. 4 B-VG se proto Ústavní soud musí omezit na konstatování, že věta „a nosit mechanický ochranný prostředek zakrývající oblast úst a nosu“ - „abdeckende mechanische Schutzvorrichtung“ v § 1 odst. 2 COVID- 19 Uvolňovací vyhláška/prováděcí předpis ve znění pozdějších předpisů Federální věstník II 197/2020 byla nezákonná.^{64, 65}

3.1. Význam kontroly moci v demokratickém právním státě

Státní orgány vykonávající svěřenou státní moc tak činí na základě důvěry a jménem lidu. Jsou mu tak odpovědné za správné plnění svých povinností. Ačkoliv tato odpovědnost má několik podob a náleží různým orgánům, jde v konečném důsledku o jediný cíl. A totiž zabránit

⁶² Verfassungsgerrichtshof erkenntnis, G 271/2020-16, V 463-467/2020-16, str. 49

⁶³ ČTK, *Některá opatření proti covidu v Rakousku byla neústavní, rozhodl soud. Stát bude asi vracet pokuty.* Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/koronavirus-rakousko-protiustavi-soud_2007222014_pj, [citováno 2024-03-13]

⁶⁴ Verfassungsgerrichtshof erkenntnis, G 271/2020-16, V 463-467/2020-16, str. 50-52

⁶⁵ Informační web – Právní prostor, *Covid vs. rakouská ústavnost – 3 rozhodnutí.* Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/covid-vs-rakouska-ustavnost-3-rozhodnuti> [citováno 2024-03-13]

zneužití svěřené moci a zajistit, aby stát sloužil obecnému zájmu lidí/občanů, jenž jsou jeho členy. Ústavní instituce a postupy kontroly jsou proto stejně důležité jako organizace státní moci a úprava jejich vzájemného vztahu.⁶⁶

3.2. Soudci rakouského ústavního soudu

V případě složení členů rakouského ústavního soudu se jedná především o výkon čestné funkce (Honoratiorenrichter/innen), neboť členové jsou vybíráni a jmenováni na základě své celoživotní praxe a zkušeností získaných při jejím výkonu a svou funkci vykonávají častěji jen na částečný úvazek. Jedná se o výjimečné osobnosti, které mají zkušenosti s úspěšným výkonem právnické činnosti v jiné funkci a tím vytváří pro tento obor nový přínos. Členové ústavního soudu tak obvykle dále pokračují souběžně s výkonem své předchozí funkce či povolání. Výjimku z tohoto pravidla tvoří dle článku 147 státní úředníci, členové vlády a členové jiných státních a evropských orgánů. To platí i zpětně, pokud takovou funkci vykonávali poslední čtyři roky. Tato výjimka je označována jako princip neslučitelnosti. Ústavní soud se skládá z předsedy, místopředsedy, dvanácti členů a šesti náhradníků. „*Předsedu, místopředsedu 6 dalších členů a 3 náhradníky jmenuje spolkový prezident na návrh vlády. Dalších 6 členů a 3 náhradníky jmenuje spolkový prezident na základě 3 alternativních návrhů, které pokud jde o 3 členy a 2 náhradníky – podává Národní rada a pokud jde o 3 členy a 1 náhradníka – Spolková rada.*“ Ústavní soudci rakouského ústavního soudu jsou jmenováni natrvalo nebo do věku, ve kterém dosáhnou 70 let, která podle článku 147, odst. 6 činní věkovou hranici pro výkon funkce. Rakouský soudní dvůr nerozhoduje v soudním senátu, nýbrž v soudním plénu, tedy ve shromáždění všech soudců zmíněného soudu.^{67, 68, 69}

Diskutovaným tématem soudcovské nezávislosti je dle Blahože otázka, zda „členové ústavních soudů mají svou funkci vykonávat jako své povolání, či mimo své povolání.“ Podle něj zvítězila po druhé světové válce argumentace, že „soudce z povolání je nezávislejší než soudce vykonávající svou funkci mimo své povolání.“ *V Rakousku se ovšem vychází z původní ústavní úpravy z roku 1929, Odůvodňuje to tím, pokud je „stanovena neslučitelnost funkce soudce ústavního soudu s výkonem některých povolání, které by ohrožovaly nezávislý výkon*

⁶⁶ BERKA, Walter. Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 281

⁶⁷ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X., str.257

⁶⁸ Portál evropské justice, *Vnitrostátní specializované soudy – Rakousko*. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/19/CS/national_specialised_courts?AUSTRIA&member=1, [citováno 2024-02-12]

⁶⁹ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Konsolidovaný federální zákon*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-02-12]

*ústavního soudnictví, jako je tomu v rakouské úpravě, je možno konstatovat, že ve specifických situacích politických, sociálních a společenských tlaků, do nichž se ústavní soud může při projednávání politicky, hospodářsky a společensky ožehavých otázek dostat, může soudce z povolání, je-li jeho funkční období relativně krátké a opětné získání funkce je vázáno volbou, eventuálně snáze podlehnout těmto tlakům, než člen ústavního soudu, který není na této funkci jednoznačně hmotně závislý, a je-li v dané situaci soudcem či univerzitním profesorem, může to v dané situaci jeho skutečnou nezávislost ještě posílit.*⁷⁰

Pro ozřejnění významu „VYJÍMEČNÉ OSOBY“ ve spojitosti s praxí rakouských ústavních soudců jsem se rozhodl uvést příklad předsedy, místopředsedkyně a jednoho člena Rakouského ústavního soudu.

Christoph Grabenwarter je univerzitní profesor a ústavní soudce. Od 19. února 2020 stojí v čele rakouského ústavního soudu jako předseda soudu. V rakouském názvosloví „president“. Od roku 2005 a od roku 2018 vykonával službu jako viceprezident. V letech 1997 až 1999 působil jako profesor na univerzitě v Linci, od roku 1999 se stal profesorem veřejného práva na univerzitě v Bonnu. Kromě toho je Christoph Grabenwarter od roku 2014 členem Poradního výboru expertů pro kandidáty pro volby soudců při Evropském soudu pro lidská práva ve Štrasburku.⁷¹

Místopředsedkyní rakouského ústavního soudu je od roku 2020 doktorka Verena Madnerová. Doktorský titul práva jí byl udělen roku 1994 na Vídeňské univerzitě. V letech 1990 až 2000 byla asistentkou v Ústavu ústavního a správního práva Vídeňské univerzity ekonomie a obchodu. Od roku 2015 působí na téže univerzitě jako řádný profesor veřejného práva, práva životního prostředí a veřejné a městské správy na katedře socioekonomie. Od roku 2019 zde působí jako vedoucí Institutu práva a řízení.⁷²

Markus Achatz byl jmenován členem Rakouského ústavního soudu na návrh zemské vlády roku 2013. Doktorát z práv získal na Univerzitě Štýrský Hradec (Karl-Franzens-Universität Graz). V roce 1996 byl hostujícím profesorem evropského a mezinárodního obchodního práva na University of St. Gallen ve Švýcarsku. Od roku 2004 je také ředitelem Výzkumného ústavu pro daňové právo a daňový management a od roku 2009 je ředitelem

⁷⁰ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X., str. 262

⁷¹ Verfassungsgerichtshof Österreich - Christoph Grabenwarter. Dostupné z: https://www.vfgh.gv.at/verfassungsgerichtshof/verfassungsrichter/christoph_grabenwarter.en.html, [citováno 2024-02-11]

⁷² Verfassungsgerichtshof Österreich – Verena Madner. Dostupné z: https://www.vfgh.gv.at/verfassungsgerichtshof/verfassungsrichter/Verena_Madner.en.html, [citováno 2024-02-11]

Institutu pro finanční právo, daňové právo a daňovou politiku na Univerzitě v Linci. V roce 2005 také vyučoval na New York University.⁷³

3.3. Princip dělby moci

Pro omezení státní moci nestačí její pouhé rozdělení spočívající v povinnosti řešit odlišné úkoly. Nýbrž je nezbytné, aby tyto složky státní moci stály sobě jako rovnocenné protiklady. Walter Berka se ve svém díle odkazuje na Charlese Montesquiea a jeho hlavní dílo: O duchu zákonů z roku 1748. Z nějž vyplývá, že politickou moc patří rozdělit mezi vícero mocenských center a je nezbytné tak činit prostřednictvím základních lidských práv, dle nichž musí být řízení kontrolních orgánů nezávislé.⁷⁴

3.4. Princip přímé demokracie

Poněvadž je Rakousko spolkovým státem, má každá rakouská země i vlastní ústavu, tzv. Zemskou ústavu – die Landesverfassung, jimiž jsou zemské soudy rovněž vázány. Spolkové země však mají podle koncepce Spolkové ústavy pouze omezenou ústavní autonomii. Dle článku 99 se nesmějí zemské ústavy „dotknout“ ústavy spolkové, čímž je myšleno, že zemské ústavy nesmějí být v nesouladu s ústavou spolkovou.

S tímto ohledem proto mohou zemské ústavy stanovit pouze kompetence zemských parlamentů pro tvorbu zemských zákonů, například a zejména pak dobu trvání volebního období zemských parlamentů nebo zřizování vlastních kontrolních orgánů určených pro finanční kontrolu v zemské oblasti.⁷⁵

Spolková ústava směřuje k principu zastupitelské demokracie, která může být v určitých případech obohacena o prvky přímé demokracie. Ústavní soud ve svém nálezu VfSlg 3134/1956 odkazuje na zásadní význam parlamentní demokracie, tehdy ještě bez prvků přímé demokratické volby. V roce 1991 zakázal přímou volbu starostů v komunálních volbách v Tyrolsku.

Novela Spolkové ústavy B-VG-Novelle BGBl 504/1994 připouští vymoci si změnu volebního způsobu přímé demokratické volby starosty prostřednictvím většiny oprávněných voličů. Článek 117, odstavec 6 -Zemská ústava může stanovit, že osoby oprávněné volit

⁷³Verfassungsgerichtshof Österreich – Markus Achatz. Dostupné z: https://www.vfgh.gv.at/verfassungsgerichtshof/verfassungsrichter/markus_achatz.en.html, [citováno 2024-02-12]

⁷⁴ BERKA, Walter. Verfassungsrecht: Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 118

⁷⁵ BERKA, Walter. Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, ISBN 978-3-7046-7281-0., str. 50-51

zastupitelstvo volí starostu. Spolkový ústavní soud v nálezu VfSlg 16.241/2001, který vešel ve známost pod názvem Zrušení vorarlberské ústavy, zrušil zemskou ústavu Vorarlberska s ohledem na základní princip zastupitelské demokracie. Zemská vláda Vorarlberska ve své ústavě stanovila, že k legitimizaci zvolení nového starosty je zapotřebí alespoň dvacetiprocentní účast oprávněných voličů. Rakouský ústavní soud tuto část zrušil, neboť byla dle jeho nálezu v rozporu s principem zastupitelské demokracie.^{76, 77}

Ústavní soud došel ve svém nálezu k závěru, že takovéto „lidové zákonodárství“ je v rozporu se základním zastupitelsko-demokratickým principem spolkové ústavy, neboť by bylo takto možné vytvářet zákony proti vůli zástupců lidu, respektive zástupců občanů.⁷⁸

„Takováto nařízení v konečném důsledku znamenají, že zákonodárná iniciativa podporovaná většinou hlasujících se „stává zákonem“ i proti vůli (většiny) zemského parlamentu. Takové „lidové zákonodárství“ již pravděpodobně nebude slučitelné se zastupitelsko-demokratickým legislativním postupem stanoveným spolkovým ústavním zákonem v čl. 95 odst. 1 první věty B-VG: („Zákonodárství států je vykonáváno státními parlamenty.“)⁷⁹

„Koncept demokracie, který je základem spolkové ústavy, lze spatřovat v této státní teorii a ústavní tradici a do této míry je správné definovat zastupitelskou demokracii - ... do určité míry i přes formulaci druhé věty v čl. 1 B-VG – ji chápat jako její strukturální princip. Instituce přímé demokracie však v takovém pojetí rozhodně nacházejí své místo, samozřejmě ne jako „pomoc“ či „protisílu“ zastupitelských orgánů, ale jako korektivní nástroje, které umožňují čelit či vyvažovat nedostatky v zastupování. Prvky přímé demokracie, jako jsou ty, které B-VG zabudovala do spolkového legislativního procesu od samého počátku, proto by neměly být chápány v čistě kvantitativním smyslu jako průlomky nebo výjimky z principiálně zastupitelské demokracie, které jsou proto přípustné pouze v omezené míře. Spíše je třeba je chápat jako dílčí prvky reprezentativního systému. Tyto limity proto musí být stanoveny ze samotného reprezentačního systému: jako protiváha proti potenciálním nedostatkům.“⁸⁰

⁷⁶ VAŠEK, Markus. *Verfassungsrecht und Revisionsschranken in der österreichischen Bundesverfassung*, 2013, Buch, Fachbuch, ISBN 978-3-7046-6571-3, str. 57-58

⁷⁷ Konsolidovaný federální zákon: Celé právní ustanovení pro federální ústavní zákon. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> [citováno 2024-03-12]

⁷⁸ Bundeskanzleramt Österreich, VfSlg 16.241/2001 Vorarlberger Landesverfassung. Str. 1, Odůvodnění. Dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Vfgh/JFT_09989372_00G00103_00/JFT_09989372_00G00103_00.pdf, [citováno 2024-25-03]

⁷⁹ Tamtéž, str. 6

⁸⁰ Tamtéž, str. 8-9

3.5. Princip reformace ústavního práva

V rakouské ústavě z roku 1920 se uvádí: „Rakousko je demokratickou republikou“. Tím rakouská ústava ukončuje dvouletý proces ústavní tvorby a uzavírá několik staletí trvající vládu, kterážto byla monarchií, kdy sama monarchie procházela určitým vývojem a kdy se z postupně absolutní moci panovníka přeměnila na konstituční monarchii. Tyto slova uvádí již prozatímní ústava z roku 1918 a zdůrazňuje tak formu státního zřízení jako Republiku.

K pověsti o vzniku rakouské spolkové ústavy patří i to, že pro politický vývoj a kvůli jeho těžkostem se jako jediný produkt veškerého snažení dochovalo pouze jakési torzo ústavy, které dalo vzniknout prozatímní ústavě. Nic méně právě již v této podobě ústavy je občan vymezen jako osoba, od níž jediné pochází moc, jíž se z části vzdává a předává ji politikům, aby o ní rozhodovali a aby na základě jejich odpovědnosti byla společnost řízena.⁸¹

S novým uspořádáním správní pravomoci, které vstoupilo v platnost v roce 2014 byl realizován projekt reformy, který trval desítky let. Článek 47 Charty základních práv a svobod nařizuje srovnatelný přístup soudu ke každému návrhu, který je mu předložen, v případě porušení práv a svobod, které Unie zaručuje⁸².

Viz. Hlava VI – Soudnictví

Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces-

, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem.

Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v dostatečné lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Musí být povoleno poradit se, musí být obhajován a být zastupován.

Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti.⁸³

⁸¹ VAŠEK, Markus. *Verfassungsrecht und Revisionsschranken in der österreichischen Bundesverfassung*, 2013, Buch, Fachbuch, ISBN 978-3-7046-6571-3, - str. 51

⁸² BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, 6. vydání, Slzburg 2016, str. 16

⁸³ EUR-Lex, *Listina základních práv Evropské unie – Hlava VI, čl. 47*. (Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 389–405)
Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>, [citováno 2024-03-24]

Rakouská ústava však nemá podobu jednoho nebo dvou právních předpisů, jako tomu bývá ve většině případů moderních ústavních pořádků. Skládá se a doplňuje též s průběžně uzavíraných smluv nově doplňovaných nebo spíš rešéršovaných článků ústavy.

Spolkové země, které mají vlastní ústavní autonomii a mohou uzavírat vlastní státní/zemské smlouvy (Staatsvertrag), udržují různé vztahy se zahraničím v kulturních, ekonomických či jiných záležitostech. V roce 1988 byly státům uděleny odpovídající pravomoci pro plnění požadavků z těchto smluv vyplývajících. Pravomoc spolkových zemí uzavírat smlouvy je samozřejmě však omezena výhradami a kontrolními právy spolkové vlády, které spolková vláda považuje za nezbytné pro zajištění své celkové zahraniční, politické odpovědnosti. Podle článku 16 Spolkové ústavy mohou země uzavírat smlouvy se státy sousedící s Rakouskem, které zasahují do sféry jejich samostatného vlivu.⁸⁴ Dle téhož článku je předseda zemské vlády před zahájením jednání o takovéto smlouvě povinen informovat spolkovou vládu a získat od ní svolení.

Jednou ze zásadních problematik ústavního soudnictví, kterou řeší Rakouský ústavní soud je proto i transformace ústavy jako takové. Neboť transformace, tedy výrazná změna, je v rozporu s tzv. „Klausulí věčnosti“, která je považována za významně determinující princip ústavnosti a z něhož, zkráceně, vyplývá, že není možné měnit či pozměňovat podstatné náležitosti ústavy, coby základního prvku demokratického právního státu. V českém právním jazyce je častěji používán výraz s do jisté míry obdobným významem „Materiální ohnisko ústavy“ nebo „Materiální jádro ústavy“.

Článek, který dobře znázorňuje snahu zákonodárce o rigiditu ústavy, je článek 44 B-VG „*Ústavní zákony lze přijímat a měnit pouze kvalifikovanou většinou dvouřetinových hlasů poslanců Národní rady za přítomnosti alespoň poloviny poslanců.*“ Pokud třetina poslanců Národní rady nebo Spolkové rady požaduje vypsání referenda o této dílčí změně, musí se tak stát před jejím potvrzením spolkovým prezidentem⁸⁵

Problematikou rakouského ústavního soudnictví je tedy komparace nutnosti změn v ústavě v návaznosti na dynamický vývoj společnosti jako celku a rigidity ústavy samotné. „*Teoretická tvrzení o neměnnosti právního řádu, zejména v ústavní rovině, nemají v praxi*

⁸⁴ BERKA, Walter. Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, 6. vydání, Slzburg 2016, str. 87

⁸⁵ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Konsolidovaný federální zákon*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> [citováno 2024-12-02]

zásadní, větší význam, neboť možnosti změn jsou zajišťovány implicitně. Možnosti změn jsou ústavním zákonodárcem zajištěny stylistickou/obsahovou volností textu.“⁸⁶

3.6. Významné prvky rakouského ústavního soudnictví

Mezi významné prvky rakouského ústavního soudnictví lze vymezit „ochranu svobody domovní, ochranu vlastnického práva, osobní svobodu pobytu a osobní nedotknutelnosti“
Ochrana svobody domovní – při této ochraně vychází Rakouský ústavní soudní dvůr z platných ustanovení ústavy z roku 1867, která tak zahrnuje zákon ze dne 27. října 1862, RGBI (Gesetz zum Schutze des Hausrechtes) čl. 88, K ochraně domovního práva.⁸⁷ Dle následného vyvození Rakouského ústavního soudu se ochrana domovní svobody nevztahuje nikoliv jen na obytný dům či byt „*nýbrž zahrnuje rovněž prostory určené k provozování zákonem povolené činnosti*“. Kterými jsou například lékařské ordinace nebo prostory k provozování podnikatelské činnosti. Významná role náleží Rakouskému ústavnímu soud taktéž v otázkách regulace volebního práva a volebního procesu. Stěžejním znakem, ze kterého rakouský Ústavní soudní dvůr v této otázce vychází, je jak princip rovnosti voličů, tak i princip rovných příležitostí pro politické strany. „*V zájmu zajištění efektivity orgánu reprezentativní demokracie a také efektivity moci vládní připustil Spolkový ústavní soud výjimku z rovnosti vlivu na výsledek voleb tím, že aproboval tzv. Speerklausel - Čili uzavírací klausule. To znamená vyloučení stran z voleb, které v rámci jak zemského, tak i celostátního hlasování dosáhly méně jak 5 %.*

Významnou úlohou Spolkového ústavního soudu představují podle doc. Blahože otázky „*svobody projevu a tisku, práva shromažďovacího a spolčovacího, volebního práva a volebního procesu a problematika garancí samosprávy.*“ Tyto jsou zajištěny zejména možností ústavních stížností, Kdy v důsledku novelizace (viz. Speerklausel) mohou být součástí ústavních stížností obecně závazné právní předpisy. Ze svobody slova a tisku odvozuje Ústavní soudní dvůr i právo na garanci lidských a občanských práv, kterým je právo na informace.⁸⁸

⁸⁶ PREUSS, Ondřej. Klausule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii? Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2.

⁸⁷ Rechtsinformationssystem des Bundes, Konsolidovaný federální zákon. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-02-27]

⁸⁸ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, str. 374-375, 387

3.7. Princip změnitelnosti jako základní princip organizace ústavního pořádku

Požadavek na upravitelnost základních pramenů ústavního práva, lze sledovat v druhé Francouzské deklaraci lidských a občanských práv z roku 1793. Kterážto slouží jako inspirace rakouskému ústavnímu soudnictví, byť nebyla formálně přijata. V článku 28 „Lidé mají vždy právo zkoumat a následně upravovat svou ústavu. Předchozí generace nemůže budoucí generaci podřizovat svým zákonům.“ Zrovna tak ale veškeré a neomezené možnosti změn ústavy ať už její části nebo dokonce jejího hlavního obsahu v podobě materiálního jádra chránícího principy demokracie, vždy vyvolávají otázky ohledně oprávnění k provedení takových změn.⁸⁹

3.8. Forma změnitelnosti

Ve srovnání se změnami jednoduchých/standardních zákonů musí být změny ústavních zákonů prováděny složitějším postupem. Navzdory rozdílným pravidlům ústavního přezkumu v mezinárodním srovnání lze charakterizovat některé typické prvky pro přijímání rozhodnutí o ústavních zákonech. Hlasování, které se uskuteční formou/prostřednictvím kvalifikované většiny, má za cíl umožnit parlamentním menšinám ovlivnění normotvorby ústavních zákonů. Méně rozšířená nikoli však zanedbatelná jsou participační práva lidu v podobě již zmíněného referenda.⁹⁰

3.9. Následná kontrola abstraktní

„V Rakousku náleží oprávnění zahájit návrhem abstraktní kontrolu ústavnosti spolkových zákonů a nařízení spolkové exekutivy výlučně jen zemským vládám. Rakouská teorie rovněž připouští, že předmětem abstraktní kontroly může být i otázka ústavnosti vzniku ústavního zákona. Ve srovnání s úpravou abstraktní v SRN vyplývá z rakouské úpravy snaha o respektování parlamentarismu – spolková moc výkonná není oprávněna navrhnout neústavnost aktu spolkové moci zákonodárné. Spolková vláda může navrhnout pouze neústavnost zemských nařízení.“⁹¹ Avšak docent Blahož uvádí, že i rakouská teorie připouští, že předmětem abstraktní kontroly může být i otázka ústavnosti vzniku ústavního zákona.

Státní orgán oprávněný podat návrh na neústavnost má v návrhu povinnost uvést, zda považuje za neústavní celý zákon nebo jen jeho část. Oproti úpravě v SRN zdůvodňuje rakouská úprava daleko výrazněji kontradiktornost abstraktní kontroly ústavnosti, neboť

⁸⁹ VAŠEK, Markus. *Verfassungsrecht und Revisionsschranken in der österreichischen Bundesverfassung*, 2013, Buch, Fachbuch, ISBN 978-3-7046-6571-3, str. 23

⁹⁰ VAŠEK, Markus. *Verfassungsrecht und Revisionsschranken in der österreichischen Bundesverfassung*, 2013, Buch, Fachbuch, ISBN 978-3-7046-6571-3, str. 27

⁹¹ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, str.276

k zastupování napadeného spolkového zákona je povolána spolková vláda a k zastupování napadeného zemského zákona zemská vláda. Debaty účastníků řízení, kteří jsou oprávněni vyjadřovat se ke všem věcem a důkazům v řízení se vyskytujícími. „*Obdobně jako abstraktní kontrola zákonů je upravena v Rakousku abstraktní kontrola ústavnosti státních smluv, které byly uzavřeny se souhlasem Národní rady podle článku 50 ústavy, abstraktní kontrola ostatních smluv je pak analogická/odvozená abstraktní kontrole ústavnosti nařízení.*“ Viz. čl. 140a Spolkové ústavy Rakouska.⁹²

3.10. Následná kontrola konkrétní

*Konkrétní kontrola ústavnosti v modelu specializované a koncentrované soudní kontroly ústavnosti se výrazně odlišuje od konkrétní kontroly ústavnosti v modelu difuzní a všeobecné kontroly ústavnosti (USA). V modelu koncentrované a specializované kontroly ústavnosti vždy záleží na tom, zda soud rozhodující v konkrétním případě sám požádá na základě vlastního rozhodnutí přímo či zprostředkovaně ústavní soud o realizaci kontroly ústavnosti. Povinnost učinit tak na návrh strany sporu zde neexistuje.*⁹³

Doc. Blahož uvádí, že rakouská úprava konkrétní kontroly ústavnosti má jistá specifika a zná případ, kdy k této kontrole dochází. Děje se tak v případě, kdy Nejvyšší soudní dvůr nebo Nejvyšší správní dvůr podají návrh na kontrolu zákona, který je předpokladem pro rozhodnutí činěné navrhuje soudem. „*Ústavní soudní dvůr je oprávněn rozhodovat otázku ústavnosti zákona rovněž z vlastní iniciativy.*“ Docent Blahož napsal, že oproti německému modelu koncentrované soudní kontroly zde však neexistuje možnost pro podání tohoto návrhu nižším obecným soudem, ten je povinen platně vyhlášený zákon aplikovat.⁹⁴ Lze však usuzovat, že v tomto směru došlo v rakouském modelu konkrétní kontroly ústavnosti k posunu/změně, což je pravděpodobné, neboť od vydání jeho knihy v roce 2001 uplynulo víc než dvacet let.

Vázanost soudců zákony a nařízeními je vyjádřena zejména v článku 89, odst. 1 Spolkové ústavy a podle tohoto článku skutečně nejsou obecné soudy oprávněny přezkoumávat zákonnost řádně vyhlášených zákonů, nařízení a mezinárodních smluv. Samotné zkoumání ústavnosti či zákonnosti je v těchto otázkách svěřeno výhradně Ústavnímu soudu.⁹⁵ Tento

⁹² BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, – str.277

⁹³ Tamtéž, str. 279

⁹⁴ BLAHOŽ, Jan. Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, str. 283

⁹⁵ BERKA, Walter. Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium, ISBN 978-3-7046-7281-0, str. 271

článek je mimojiné, a právě projevem koncentrovaného modelu ústavního soudnictví. Z druhého odstavce téhož článku se totiž dočteme, že pokud má obecný soud výhrady k nařízení, zákonu nebo státní smlouvě z důvodu nezákonnosti, má podat návrh na zrušení tohoto zákonného ustanovení ústavnímu soudu. § 89,odstavec 2; „*Má-li běžný soud výhrady k použití nařízení z důvodu nezákonnosti, prohlášení o opětovném vydání zákona (státní smlouvy) z důvodu nezákonnosti, zákona z důvodu neústavnosti nebo státní smlouvy o důvod nezákonnosti, pak má výhrady podat návrh na zrušení tohoto zákonného ustanovení k Ústavnímu soudu.*“⁹⁶

3. 11. Preventivní kontrola ústavnosti

Preventivní kontrolu ústavnosti zákonů a obecně normativních právních aktů upravuje v rakouském právním systému článek 138 odstavec 2 rakouské ústavy. „*Na žádost spolkové vlády nebo zemské vlády Ústavní soud rovněž určí, zda zákon nebo jeho vymáhání spadá do jurisdikce spolkové vlády nebo země.*“⁹⁷ Tuto kontrolu lze za preventivní považovat ze své podstaty, byť jí rakouský právní systém označuje za kontrolu kompetenční, neboť ke zkoumání právního aktu dochází před jeho přijetím zákonodárny sbory. Rakouský ústavní soud tyto kompetence posuzuje dle článků 10 až 15 spolkové ústavy, které kompetence konkrétních vlád určují. „... *jinou oblast preventivní kontroly ústavnosti rakouská úprava nezná.*“⁹⁸

3.12. Spory týkající se federativního/spolkového uspořádání

Jedná se o spory vycházející z federativního uspořádání. Tyto spory je oprávněn řešit ústavní soud. Z tohoto hlediska je „spolkový/federální ústavní soud“ významným prostředkem k upevnění spolkového systému. „V Rakousku mají spory vyplývající z federativního uspořádání charakter výlučně jen sporů kompetenčních.“ „Rakouská právní úprava však vykazuje určitý specifický rys ... v tom směru, že rozeznává kompetenční konflikty pozitivní a negativní, v Rakousku jsou k řízení zvány vždy strany na věci zúčastněné.“⁹⁹

⁹⁶ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Konsolidovaný federální zákon*, čl. 89, odst. 2. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-04-05]

⁹⁷ Rechtsinformationssystem des Bundes, *Konsolidovaný federální zákon*. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>, [citováno 2024-02-26]

⁹⁸ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, str. 269

⁹⁹ BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X, str. 298-299

Závěr

K závěru bych rád podotkl, že uvedené zdroje jsem se snažil využít maximálně důsledně i s ohledem na mé jazykové znalosti němčiny. Každý jazyk má své specifické oblasti, a tak jako je rozdíl mezi běžně užívaným českým jazykem a právníckou češtinou, je rozdílný běžně používaný jazyk německý a právnícká němčina. Při svém studiu jsem si pomohl jak slovníkem, tak i internetovým překladačem. Při používání internetového překladače pro odborné termíny jsem byl nucen překládat většinou pouze jednotlivé výrazy a případně je samostatně hledat v jiném kontextu, abych si tak ověřil správnost jejich překladu a použití českého výrazu. Pokud se týče české literatury byla mi zajímavým přínosem kniha od Ondřeje Preusse a významným zdrojem informací učebnice docenta Blahože. Zajímavým poznatkem ačkoli ne přímo pro mou práci pro mě byl článek pojednávající o prvenství ústavních soudů Rakouska a Československa.

V rámci větší objektivnosti své práce jsem se snažil rovněž o využití internetově přístupných více právně relevantních zdrojů v podobě nálezů Rakouského ústavního soudu a rakouských zákonů v aktuálním znění, například zákon O soudech a státních zástupcích. Stejně tak mi byly oporou, zvláště při zjišťování členů a organizace, i stránky Rakouského ústavního soudu.

Při zkoumání rakouské státně organizační struktury jsem zjistil, že ačkoli je Rakousko spolkovou zemí jako Německo, tak na rozdíl od německé úpravy nemají jednotlivé spolkové země vlastní ústavní soudy a jsou tedy vícero vázány na spolkový Ústavní soud, respektive Ústavní soudní dvůr. Byť mohou mít tyto země vlastní zemské ústavy, jejich existence mi přijde spíše čistě formální a vyplývající z historického vývoje Rakouska.

Resumé

In meiner Arbeit orientiere mich auf dem österreichische Verfassungsgerichtshof. Ich wählte diese Thema aus, weil Österreich und Böhmen ziemlich lange Zeit gemeinsam Historie hatten. Es hat mich interessiert, wie verschiedene österreichische Verfassungssystem heute ist, welchem Gesetzen regieren ist. Ich habe festgestellt, dass österreichische Bundessystem trotzdem deutschen Bundessystem, minimal im Landesverfassungsfreiheit verschieden ist, obwohl beide Staaten Bundesstaaten sind.

Použité prameny:

Literatura

KELSEN, Hans. *Ryzí nauka právní: metoda a základní pojmy*. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských (Orbis). Brno: Orbis, 1933.

VAŠEK, Markus. *Verfassungsrecht und Revisionsschranken in der österreichischen Bundesverfassung*, 2013, Buch, Fachbuch, ISBN 978-3-7046-6571-3

BERKA, Walter. *Verfassungsrecht : Grundzüge des österreichischen Verfassungsrechts für das juristische Studium*, 6. vydání, Slzburg 2016, ISBN 978-3-7046-7281-0

BLAHOŽ, Jan. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Codex. Praha: ASPI Publishing, 2001. ISBN 80-86395-09-X

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8. aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9.

PREUSS, Ondřej. *Klauzule věčnosti: je možné odstranit liberální demokracii? Monografie* (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-556-2.

Prameny práva:

VfSlg 16.241/2001 Vorarlberger landesverfassung

Verfassungsgerrichtshof erkenntnis, G 271/2020-16, V 463-467/2020-16

Gesamte Rechtsvorschrift für Richter und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz

Gesamte Rechtsvorschrift für Verfassungsgerichtshofgesetz 1953

Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz

Gesamte Rechtsvorschrift für Verwaltungsgerichtshofgesetz 1985

Listina základních práv Evropské unie, [Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 389–405]

Odborné články:

Článek: *Historický vývoj ústavního soudnictví a přístupu jednotlivce k ústavnímu soudu* - Ing. Mgr. Jaroslav Benák, *Časopis pro právní vědu a praxi*, XXVI, 3/2018: 397–417

Informační web – *Právní prostor, Covid vs. rakouská ústavnost – 3 rozhodnutí*,
<https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/covid-vs-rakouska-ustavnost-3-rozhodnuti>

Portál evropské justice. Dostupný z:

https://e-justice.europa.eu/19/CS/national_specialised_courts?AUSTRIA&member=1

ČTK, *Některá opatření proti covidu v Rakousku byla neústavní, rozhodl soud. Stát bude asi vracet pokuty*. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/koronavirus-rakousko-protiustavi-soud_2007222014_pj, [citováno 2024-03-13]

Die Österreichische Justiz. Dostupné z:

<https://www.justiz.gv.at/justiz/justizbehoerden/gerichte/bezirksgerichte.8ab4a8a422985de30122a924323c630f.de.html>

Die Österreichische Justiz, Landsgerichte. Dostupné z:

[https://www.justiz.gv.at/justiz/justizbehoerden/gerichte/landesgerichte-\(gerichtshoefe-erster-instanz\).8ab4a8a422985de30122a924a3266316.de.html](https://www.justiz.gv.at/justiz/justizbehoerden/gerichte/landesgerichte-(gerichtshoefe-erster-instanz).8ab4a8a422985de30122a924a3266316.de.html)